

De to eskimoiske Racenavne Juŕt og Inuŕt¹⁾.

Af S. Rink.

Enhver, som har haft det mindste med Grønland at gøre, kender det eskimoiske Racenavn Inuŕt, og det samme er ligesaa uundgaaeligt for enhver, som blot overhovedet har givet sig af med Eskimoer — altsaa ogsaa med dem udenfor Grønland.

Dette beviser derfor dog ikke, at „Inuŕt“ er denne Races eneste Samlingsnavn, men kun at det er det vigtigste og mest almenudbredte saavel blandt de Indfødte selv som blandt den civiliserede Verdens Forfattere, hvorimod Juŕt — det af de to Racenavne, som strengt taget ligger Eskimoens Herkomstspørgsmaal ligesaa nær, og fra Begyndelsen af vel endog fuldt saa nær som Inuŕt — næppe engang tør siges at være kendt hverken af specielle Eskimologer endsige af Etnografien i Almindelighed. Juŕt har i singularis Juk, ligesom Inuŕt i samme Tal har Inuk. Disse ensartede Dannelser vækker selvfølgelig ogsaa straks Tanken om nært indbyrdes Slægtskab, der jo ogsaa forholdsvis taget, overhovedet finder Sted imellem alle de sibiriske Folk, som var med til at danne Eskimoen.

En egentlig officiel Kundgørelse om et særligt Race- navn for den nu „Asiatiske—Eskimo“, hvem Juŕt-Navnet specielt tillægges — er ligefrem heller ikke ældre end nogle faa Aartier, og skriver sig fra den amerikanske Lærde Dr. William H. Dall ved Smithsonian Institution, Washington D. C., som i forskellige praktiske saavel som videnskabelige Øjemed til forskellige Tider har gæstet N. O. Sibirien. Dr. Dall har gennem sit sunde Blik paa Eskimoen dermed aabnet os Udsigter, som efter min Mening bedre end noget andet af vort, i historisk Henseende magre Materiale, vil kunne støtte Tilvejebringelsen af et nogenlunde logisk Resumé af Eskimoens Herkomst — og tildels Vandringshistorie, — dette til en Begyndelse til særlig Tilfredsstillelse for den Arbejder i Spørgsmaalet, som gaar ud fra, at Eskimoen oprindeligt var Asiat, og særlig Sibirier.

Jeg skal saa her ligesaa godt med det samme udtrykkelig nævne, at dette Standpunkt absolut er mit eget, og dette forsaavidt som jeg gaar ud fra den fulde Overbevisning, at Eskimoen ikke fra Begyndelsen af var nogen egen Grundrace, men en af en Mængde for-

skellige asiatiske og særlig da sibiriske Folkeslag sammensat. Om denne Anskuelses Rimelighed vidner allerede ikke mindst — synes mig — selve de herværende to Overskriftsnavne Juŕt og Inuŕt — eller dem, hvorom jeg her bedst muligt har foresat mig at give Meddelelser.

Først da dette, at disse Navne begge to indeholder Betydningen „Mennesker“!

At enkelte nyere Forfattere har nævnet Inuŕt som særligt Racenavn for den amerikanske Eskimo eller som et specielt amerikansk Navn for Eskimoer i Almindelighed — skal man ingen Vægt lægge paa; thi ikke blot selve Navneordet Inuŕt, men ogsaa selve Folkene, hvem dette af de to Racenavne indbefatter, var fra Begyndelsen af lige saa ægte asiatiske, som det N. O. sibiriske Juŕt var det — kun dog med den Forskel, at Inuŕtnavnet synes at have hørt hjemme paa sydligere Breddegrader end hint, idet der nemlig blandt Mongolerne og visse dem halvvejs tilgrænsende Søndre-Koræer (eller Karaker) omkring Øen Karaga, optræder et Ord inuŕ, der rigtignok dog ikke gives i Betydningen „Mennesker“, men i den af Vand eller Hav.

Nu gør dette i Henseende til Betydningsforholdet ingen Forstyrrelse; thi bortset fra at være „Mennesker“ — dette de fleste Naturfolks ubetinget foretrukne Selvnavn — hvad var saa Eskimoen ellers andet end Vandets og Havkystens Folk, og i sin Egenskab af Udvandrer andet end selve Havets Folk? Eskimoerne var, om man saa maa sige, en-gros Emigranter, begyndende med Beringsvandene og det Store Ocean og endende med Davis-Strædet ligesom maaske ogsaa senere med selve det Nordlige Ishav. (Dette da for saavidt som logisk begrundet Gisning bør tages med til Raads!)

Det er ellers ikke frit for, at der jo findes Modsigelser og Forviklinger nok for Vanskeliggørelsen af den etymologiske Udvikling af de herværende Navneforhold. Heraf bestaaer da den første f. Eks. deri, at Inuŕt, der nemlig ogsaa er at træffe som In-Yuit, formentlig ikke har været den af de to Former, som oprindeligt har indeholdt Betydningen „Mennesker“ — og saaledes som vi jo nu er blevne vænnede til at tro, har udgjort det egentlige Race- og Selvnavn for Eskimoen, men at Betegnelsen „Mennesker“ netop har tilkommet den anden

¹⁾ Inuŕt maa fra første Begyndelse af have heddet Inyuŕt.

nu glemte Form Inyuit. Derimod vil saa Inu-ſt nok kunne have gaaet her ved Siden af i den nys forklarede Betydning af Kyst- og Udvandrerfolk; og dette som Naboers og overhovedet som Omverdenens Betegnelse for disse Kystfolk, der som sagt som sædvanligt selv foretrak Navnet „Mennesker“.

Mærkeligt er det, at der lader sig give en lignende — eller rettere sagt aldeles den samme Forklaring til Yuſt eller det andet af Racenavnene; idet dettes Kyst- eller Havfolks Appendiks, der lyder som Tchuit — ligesom det Mongolske „inut“, ogsaa betyder Vand eller Hav, og saaledes, ligesom hint, ogsaa danner Begrebet Kystfolk og Emigranter, og igen ikke det af blot „Mennesker“.

Det er dog ikke den Omstændighed eller det Lighedspunkt, at begge Racenavnene „Mennesker“ besidder det betydnings-lige Appendiks af „Kyst“- eller „Havfolk“, som er det mærkelige ved Sagen — thi „Kystmand“ er jo, som allerede før pointeret, enhver Eskimo; — men det opsigtvækkende derved er dette, at begge Race- eller Selvnavnene (saavel Yuſts som Inuſts) Appendiks lydligt falder selve deres Hovednavnes Stavelse-lyde saa lige, som skulde de være plukkede lige ud af dem, medens dette i Virkeligheden dog ikke er Tilfældet, saafremt som man da kan bedømme Sagen fra vort nuværende Niveau.

Som Bevis for min Antagelses Rigtighed i Hen-seende til den her omtalte Betydningsforbytning mellem de to næsten lige Navneord Inuſt og Inyuit — mener jeg, at man næsten ikke kan undgaa at forklare sig dette allerede derigennem, at man i Sættningen af det sidstnævnte, straks mærker sig selve Fuldordet „Yuſt“. — Jeg holder foreløbigt paa, at det nu saa populære Inuſt oprindeligt da har været et „Inyuit“; men sikkert er det ikke destomindre, at „Inuſt“ — den kortere Form — i Tidernes Løb har taget Luven fra det.

Den største Vanskelighed og Sinkelse, der lagde sig i Vej for mine Undersøgelser af herværende Motiver, skrev sig først derfra, at jeg fra Begyndelsen af (o: ved Begyndelsen af mine Undersøgelser) stod i den Formening, at hvad jeg nu efter endt Undersøgelse vil kalde Binavns- eller Bibetegnelserformerne til Hoved- eller Racenavnene, saasom altsaa Tchuit til Yuſt, og Inuſt til et oprindeligere Inyuit — kun var dialektiske Varianter af et og samme Ord, og hvortil saa desuden kom, at jeg dengang simpelthen endnu ikke literært havde faaet noget Tag i Menneskebegrebets selvstændige Indbefatning i Eskimo-Ordene som det alligevel delvis karakteristiske, idet jeg just hæftede mig særligt ved mine nyere Erfaringer angaaende Indholdet „Vand“, og dette i den Mening, at Begrebet

„Folk“ eller „Mennesker“ selvsagt lod sig underforstaa! Men saadan viste det sig efterhaanden, ikke at skulle forstaaes. Der hændte først altid det mærkelige, at jeg ingensinde fik Praksis i Overensstemmelse med Teorierne. Jeg kunde nævne hvilket-somhelst Ord for „Vand“, jeg vilde, men altid viste det sig at „Folkene“ hvem Sproget eller Dialekten, hvori det vedkommende Navne-Ord var givet som Vand, alligevel selv kaldte sig „Mennesker“, — uomstødeligt selv kaldte sig „Mennesker“; — det var, som vilde man paa ingen Maade kende, endsige vedkende sig nogen anden Mulighed for et Egennavn end „Mennesker“, og ingensinde den af Vand- eller Kystfolk — hverken i Tilfældet Yuſt—Tchuit eller Inyuit—Inuſt.

Men at denne besynderlige Mystik klæbde ved begge Racenavnene — baade ved Yuſt og ved Inuſt¹⁾ æggede saameget mere til ikke at opgive Arbejdet paa Halvvejen, og jeg mener som sagt nu ogsaa tilsidst at have vundet et rigtigt Indblik i den sande Sammenhæng. Og nu — hvad løste vel Gaaden? — — Just den simple Omstændighed, at Binavnene eller Naboernes appellativiske, beskrivende Benævnelser — altsaa Tchuit til Yuſt, og Inuſt til Inyuit, saa langt fra at være blot dialektiske Varianter af hver sit Racenavn, tiltrods for deres ganske vist ikke ubetydelige ydre Lighed — meget mere tilsidst viste sig at være fuldt selvstændige Ord med hver sin selvstændige Betydning, hvorved begge Indholdsbegreber altsaa tilsidst fik Berettigelse. Hvorledes ogsaa forklare sig, at naar af to Ord det ene faktisk betyder „Mennesker“, og det andet ligesaa faktisk betyder „Vand“ — at de da kun skulde kunne betragtes som Varianter af et og samme Ord? Denne Betragtning var det saa ogsaa, der med et bragte mig paa den Tanke, at der vistnok dog saavel for Yuſts som for Inyuſts Vedkommende maatte gælde forskellige saavel Ordredder for disse Hovednavne selv, som for deres Appendiks, men hvis bestemmende Nuancerings Finesser maatte kunne være undslupne de tidlige evropæiske Rejsendes Opmærksomhed. Disse, hvem man jo ellers har alt at takke for — havde Opgaver og Særopgaver mere end nok til, at man vel ikke turde vente alt af dem; og man tør desuden forudsætte, at de færreste af de ældste sibiriske Opdagelsesrejsende og Erobrere, var videnskabeligt uddannede Folk eller vel endog i Besiddelse af Almensprogsans — endsige da for særlig Tilegnelse af et saa vanskeligt Sprog som det eskimoiske!

Hvorom alting er — saa slog efter lang Tids

¹⁾ Bibeholdt Overskriftsformen Inuſt her skønt Meningen strengt taget fordrer det nyopdagede Inyuit.

Famlen mine Indskydelser omsider dog tilfredsstillende til for mig. Jeg udfandt som sagt, at der bestod et særskilt Inyuŭt og et særskilt Inuŭt, som, endskønt saa paa-faldende ligelydende dog hver havde sin særlige Betydning, men som desuagtet tilslut dog staar i en vis betydningsfuld indre Rapport til hinanden. Og jeg udfandt noget lignende, eller bedre, det selv samme i Henseende til Yuŭt-Tchuŭt: „Menneske“-Ordet med den bløde Initial, og Kyst- eller Udvandrerfolks-Ordet med den haarde!

Jeg arbejdede dernæst længe med, om der nu ogsaa, naar alt kom til alt, overhovedet faktisk turde regnes med de to ulige konsonantiske Lyde? Eksisterede de mon virkelig blandt selve de paagældende Indfødte? Maatte f. Eks. Tchu ikke kunde være en blot Forrusning af Yu? —

Men ogsaa dette Spørgsmaal mener jeg at have fundet en naturlig Besvarelse paa. For den bløde Lyds Eksistensberettigelse finder jeg nemlig fuld Garanti i Dr. Dalls Authenticitet; se hans Levering af den asitiske Eskimos Racenavn, hvilket han nævner som Yuŭt; og at det just er ham, der nævner det, er nemlig af stor Vigtighed, da han som sagt gennem sine Rejser i Sibirien har Lyden fra selve de Indfødtes Mund og gennem selve sit eget Øre! —

Og nu som Garanti for, at der jo ogsaa i Sandhed eksisterer en Tchu-Lyd eller den haarde Initial, skal der her kun som et blandt andre Eksempler beraabes paa den tidligere Sibiriske men nu Alaskiske Eskimo „Tchugatchen“ i Prince Williamsundet. Ved ham røbes jo Forstavelsen Tchu ikke alene gennem selve Navneudtalen, men denne Eskimo, hvad han jo nu tilfulde er bleven¹⁾ vides ydermere selv at have berettet for Rejsende, at hans „Forfædre“ i Nordvest (Sibirien bliver „Nordvest“ til Prince Williamsund) — at ogsaa disse havde brugt at kalde sig Tchugatch, fordi de deroppe — ligesom nu de selv i Alaska — havde boet ved „Vandet“, som hos dem kaldtes Tchu; og saa havde de da ogsaa selv beholdt deres Forfædres gamle Navn lige siden, og kaldt sig Tchugatch²⁾ — tilføjede de. I begge Navnesæt er selvfølgelig det af de To, der gælder „Mennesker“ det ældste, og Bibe-tegnelsen eller det der giver Meningen „Kystfolk“, m. m. det langt senere. Og — ligesom det med Udgang fra

¹⁾ I mit Hovedarbejde har jeg ifølge min Herkomst-Teori for Eskimoen paa et vist Tidspunkt i hans Historie (nemlig jo det asiatiske) — foretrukket blot at nævne ham som „Vordende Eskimo“ — thi Eskimo blev han jo strengt taget først efter at være kommen til Amerika.

²⁾ Tchu Ordet for „Vand“ udgives som maaske tilstrækkelig bekendt, altid som „tyrkisk“.

den Rolle som Folkenavnet „Mennesker“ synes at have spillet overalt paa Jorden, lige siden Verdens Skabelse, og endnu gør blandt dens vilde og barbariske Folk — falder det logisk nok at forklare sig Eskimoernes Forkærlighed for denne af deres Races to forskellige Navnebetydninger, — den som de nemlig saa at sige var „fødte med“ — havde baaret længst — og uberegnelig længe førend de sidste af de forskellige Folkeslag, af hvem „Asiatisten“ nærmest vil se Eskimoen sammensat, — maatte være naaet frem til at blive „Folk ved Havet“, og Folk som tilsidst maatte „ud-over Havet“.

Jeg benytter endnu her Lejligheden til at pointere for den Forfatter, som har udtalt sin Mening om, at „Yuŭt“ ufejlbarligt var en Korruption af „Inuŭt“, — at ligesom Yuŭt som sagt ingensinde findes nævnt i Forbindelse med Grønland — saaledes — kender man derovre ligesaa lidt noget til Inyuŭtformen af det der kun gængse Inuŭt. (Der er det altid kun Inuŭt). Ingen Grønlænder aner, at han ude i Verden ejer en Broder — eller „Onkel“, som kalder sig „Yuk“-Yuŭt“ paa den Maade, som han endnu dog er sig sit delvise Udspring fra Karak- eller Kalak'en dunkelt bevidst, — men tillige dog uden nogen ret Forstaaelse af hvad dette egentlig vil sige, at „have en „Onkel Kalak“ langt borte i Vest“, hvad enten dette „Vesten“ nu i Virkeligheden skal tænkes som sigtende til den Koræ-kiske Forfaders ældste Hjemstavn i Øst-Asien eller blot til dennes senere Amerikanske Stadier og Steder. (Mærk at jeg i det sidste her har talt specielt om Grønlænderen og ikke om Eskimoen i Almindelighed). Han „Eskimoen i Almindelighed“ — og Alask'en i Særdeleshed, ved tværtimod, eller vidste ialfald endnu i de fleste af vore bekendte ældre Forfatteres Dage — tilsyneladende nogen Besked om de gamle sibiriske Tchuforhold. Vi har allerede hørt Tchugatchens Udpensling af sin Navnebetydning. (Nu er forresten Tchugatch af det tyrkiske Rodord Tchu for „Vand“ — som Fuldord ligefrem ikke andet end den fuldeskimoiske plurale t-Form af et Tchukak, hvortil der sandsynligt nok senere er bleven hæftet det bekendte russiske ch).

Da nu „Tchu“ — hvad Tchugatchen selv fortalte os, betød Vand i hans sibiriske Forfædres Mund, ligesom vi — ogsaa gennem paalidelige Kilder — ved, at dette Ord er indkommet i de gamle eskimoagtige Sibirieres Sprog (f. Eks. Tchuwanzernes) fra Tyrken — og ingen nogensinde tvivler om, at Tyrken var Asiat — saa finder vi jo her gennem de amerikanske Yu- og Tchu-Indvandringer i Alaska, saa ønskelig sikre Beviser for Asiatisk-Afstamning ialfald for Alaska—

Aliaska—Eskimoen, som nogensinde kan behøves. Men vi har tidligere set det samme for de amerikanske Eskimoer, der nedstammede fra Karak'en (vort Koræk), og vi vil faa det samme at se for dem, som kom fra Mongolen og Tchuktchen, og fra endnu andre sibiriske Kystfolk.

Jeg skal uden dog at kunne rose mig at have sagt nok om Spørgsmaalet: „De to vigtigste eskimoiske Racenavne Yuït og Inuït“ kun ialfald bede erindret,

at de sprogligt begge to kun er lige „asiatiske“, og absolut kun asiatiske.

Ved Siden heraf kan det dog ikke anses som nogen større Fejltagelse, at enkelte Forskere kan have ladet Inuït, som har vundet saa overordentlig vidt Terræn — i ren Almindelighed specielt gælde for den store amerikanske Udbredelse af Eskimoen fremfor det ialfald nu stærkt begrænsede asiatiske Yuït-Territoriums Indfødte langs Beringstrædet.

Om Strømmene i Østersøens Udløbsaabninger.

Af cand. mag. Johan Gehrke.

Vandomsætningen mellem den ferskere Østersø og den salte Nordso er i Tidens Løb bleven gjort til Genstand for indgaaende Undersøgelser af de svenske Hydrografer F. L. Ekman, Gustaf Ekman, A. W. Cronander og Otto Pettersson samt af vor danske Hydrograf Martin Knudsen. I det følgende skal gives en Oversigt over de Resultater, der hidtil er indvundne paa dette Omraade.

Østersøen hører til de Have, hvor den ved Nedbør og Flodvand frembragte Ferskvandstilførsel er større end den Vandmængde, som alter mistes ved Fordampning til Atmosfæren, og Følgen heraf maa blive en Tendens til en fra Østersøen udgaaende Overfladestrøm. I de tre danske Sunde gaar Overfladestømmens Middelretning da ogsaa fra Syd mod Nord. — Ferskvandstilførslen bevirker ogsaa, at Østersøvandets Saltholdighed er mindre i Overfladen end i de dybere Vandlag. I det store Gotlandsdyb paa ca. $57^{\circ} 20' N.$ — 20°Ø. er Saltholdigheden i 0 Meter saaledes omkring 7‰ , i 200—225 Meter derimod $11\text{—}12\text{‰}$; og i Farvandet mellem Rügen og Skaane er Overfladesaltholdigheden $7\frac{1}{2}\text{—}8\frac{1}{2}\text{‰}$, men paa de dybeste Steder i ca. 40 Meter Størstedelen af Aaret omkring 15‰ .

Som Østersøens Udløbsaabning er det naturligt at betragte Tværnittet Rügen—Skaane. En Del af det herigennem udstømmende Overfladevand baner sig Vej Nord paa gennem Øresund, Resten strømmer gennem Gedser—Darsser Ort Tværnittet ud i Bælthavet og passerer dels gennem Store Bælt, dels gennem Lille Bælt ud i Kattegat. Et Blik paa Dybdekortet viser imidlertid, at medens Maksimaldybden i Farvandet mel-

lem Møen—Falster paa den ene Side og den tyske Kyst fra Darsser Ort til Rügen paa den anden Side næppe gaar ned under 18 Meter, er de største Dybder i Flintrenden og Drogden knap 8 Meter, og da tillige Øresund paa disse Steder er langt smallere end Farvandet Gedser—Darsser Ort, forstaas det, at Øresund kun spiller en forholdsvis ringe Rolle for Vandomsætningen i Sammenligning med sidstnævnte Farvand. Martin Knudsen har da ogsaa beregnet, at den Vandmængde, der gennemsnitlig forlader Østersøen gennem Gedser Farvandet, er 5 Gange saa stor som den Vandmængde, der samtidig strømmer ud gennem Sundet. Da paa den anden Side Lille Bælt jo kun har et overordentlig smalt Udløb mod Nord, saa bliver Store Bælt Østersøens væsentligste Udløbsmunding, og Farvandet Store Bælt, Femer Bælt, Kadet Renden bliver Hovedfærdselsaaren for Strømningerne til og fra Østersøen.

Medens det Vand, der af Nedbør og Floder tilføres Østersøen, er fersk, har de gennem Tværnittet Rügen—Skaane udflydende Vandmasser en Saltholdighed paa ca. $8\text{—}8\frac{1}{2}\text{‰}$; og da nu Østersøens Saltindhold ikke forandrer sig kendeligt i Tidens Løb, saa er det klart, at det Salttab, som Overfladestrømmen udad foraarsager, maa ophæves af en Indstrømning af forholdsvis salt Vand langs Bunden. Hermed er allerede i Hovedtrækkene Strømforholdene ved Østersøens Munding klargjorte; i Overlagene har Vandet Tendens til at flyde ud fra Østersøen, medens det i Underlagene har Tendens til at flyde indefter i Østersøen, og Gennemsnitstilstanden er altsaa en udgaaende Overfladestrøm ovenpaa en indgaaende, modsat rettet Bundstrøm. Martin Knudsen